№ 281 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 19 **1901** ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 19 № 281

ՔՍԱՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկ. Թիֆլիսում գրւում են միմիայն խմբագրատան մէջ. Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ». Адрес Tiflis, Rédaction «Mschak», Տէլէֆօն № 263.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից). Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով. Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ. Տէլէֆօն № 258.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Առաջիկայ չորեքշաբթի օրը, 19 դեկտեմբերի, լրանալով ժամկէտ քառասունքի

ՀԱՅՐ ՂԵՒՈՆԴ Մ. ԱԼԻՇԱՆԻ

իր ննջելուն, ... հոգեհանգստեան արարողութիւնը ... Ներսէս ... եկեղեցին (Նիկոլաեւսկայա փողոց) ժամը 10-ին առաւօտեան (16, 18, 19) 2—3

Եղիսաբէթ Վարդապարեան, որդին—Փիլիպոս եւ դստերք Եղիսաբէթ Թամամեան, Շուշանիկ Սուլխանեան եւ Մարիամ Մէրգէնեան խորին վշտով յայտնելով սիրելի քրոջ, մօրեղբոր իրանց սիրելի մօրաքրոջ

ՀԱՄԲԻՒՍ ԶԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

մահը, խնդրում են յարգել հանգուցեալի յիշատակը. Աւիթը չորեքշաբթի, ամսիս 19-ին, երեկոյեան 6½ ժամին. Յուղարկաւորութիւնը—հինգշաբթի, առաւօտեան 10 ժամին, հանգուցեալի բնակարանից (Хлѣбная площадь, домъ Осканова) դէպի Մողնու ս. Գէորգ եկեղեցին։ Թաղումը—Խօջիվանքի գերեզմանատանը։ 1—2

Հայրապետ Զարգարեանց, որդիք—Աւետիս, Յարութիւն, Արիստակէս, Կարապետ եւ Արշակ, դստերք—Մարգարիտ, Շուշանիկ, հարսներ—Նունէ, Եղիսաբէթ, Փօլսինէ, Զ[illegible] եւ Եղիսաբէթ, ... խորին վշտով յայտնում են ազգականներին եւ ծանօթներին իրանց սիրելի մօր

ՀԱՄԲԻՒՍ ԶԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

մահը, խնդրում են ազգականներին եւ ծանօթներին յարգել հանգուցեալի յիշատակը. Աւիթը չորեքշաբթի, ամսիս 19-ին, երեկոյեան 6½ ժամին. յուղարկաւորութիւնը հինգշաբթի, առաւօտեան 10 ժամին, հանգուցեալի բնակարանից (Хлѣбная площадь, домъ Осканова) դէպի Մողնու ս. Գէորգ եկեղեցին։ Թաղումը—Խօջիվանքի գերեզմանատանը։ 1—2

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հոգեհանգստի առիթով.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մոռացված շրջաբերական. Դատաստանական դահլիճից. Հայկական երեկոյթ Մոսկվայում. Նամակ Բաթումից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Մի սերունդ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԻ ԱՌԻԹՈՎ

Այսօր նշանակված է Թիֆլիսում հայր Ղեւոնդ Ալիշանի հոգեհանգիստը նրա մահվան քառասունքի օրը։ Հոգեհանգիստը կը կատարվի Նուկիայի կաթօլիկական եկեղեցում։

Սա առաջին հոգեհանգիստն է, որ կատարվում է Թիֆլիսում Ալիշանի համար։ Ուրիշ քաղաքներում և գիւղերում կատարվեցին հոգեհանգիստներ և խօսվեցին ճառեր թէ հայ լուսաւորչական և թէ կաթօլիկ եկեղեցիներում։ Միայն Թիֆլիսն էր զրկված այդ կարողութիւնից մինչև այժմ։

Ինչպէս յայտնի է մեր ընթերցողներին, Ալիշանի յիշատակը յարգողներից շատերը, չունենալով իրանց զգացմունքների արտայայտութեան հրապարակական ձև, ուղարկեցին հեռագիրներ Վենետկի Մխիթարեան միաբանութեան, յայտնելով իրանց կսկիծը թանգագին կորստի համար և իրանց երախտագիտութիւնը դէպի հանգուցեալի անձնաւորութիւնը։

Հոգեհանգիստը, երբ վերաբերում է հասարակական գործչի և գրականութեան մշակի, ունի կարևոր նշանակութիւն։ Նա, խմբելով մի տեղ հանգուցեալի յարգողներին և նրա գործունէութեան գնահատողներին, տալիս է այդ յարգանքին և գնահատման հասարակական զգացմունքի արտայայտութեան նշանակութիւն։ Անկասկած կարելի էր նոյն հասարակական արտայայտութեան հետևանքին հասնել, եթէ կազմվէին գրական երեկոյթներ կամ գումարվէին զանազան համապատասխան ընկերութիւնների ժողովներ՝ յատկապէս նուիրված այդ գործողների յիշատակին։

Այդ բոլոր ձևերն էլ յարգելի են և նպատակայարմար։ Բայց մեզ համար շատ ծանր է նորից արձանագրել, որ Թիֆլիսը մինչև այժմ անկարող եղաւ այդ ձևերից որ և է մէկը աջողեցնել և չը կատարեց այն, ինչ որ արին ուրիշ քաղաքներ, որտեղ հայ-լուսաւորչական եկեղեցին բացեց իր դռները հոգեհանգիստ կատարելու մի անձի յիշատակին, որի ամբողջ կեանքը և գործունէութիւնը նուիրված էին հայ տարրի երկրին, նրա պատմութեան և ստեղծագործութիւններին։ Այն արգելքը, որ յարուցվեց Թիֆլիսում այդ հոգեհանգիստը կատարելու, կը մնայ սև և մութ երես մեր տարեգրութեան մէջ, որի համար այժմ մենք կարմրում ենք, իսկ ապագայում դեռ շատ և շատ անգամ պէտք է ամօթահար լինենք։

Բաւական չէ, որ վատ գործը կատարված է, այժմ նրա հեղինակները ամեն ջանք ենք թափում օրինականացնել իրանց հնարածը, սխալի մէջ են գցում ուրիշներին և ցանկանում են արգելքը ընդհանրացնել բոլոր տեղերի համար։

Ցաւալի է։

Գնանք այսօրվայ հոգեհանգստին և բաժանված եղբայրներս ասենք միմեանց, որ Ղեւոնդ Ալիշանները մերն են, մեր ընդհանուրի սիրելիները, որ այդպիսի անուններով և ընդհանուր հասարակական ջանքերով մենք պէտք է վերացնենք վերջապէս խտրութեան գաղափարը։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՌԱՑՎԱԾ ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆ

Այսօր հրապարակի վրա է «հոգեհանգստի» հարցը։ Վախճանվեց հայր Ալիշանը։ Քրիստոնէական կանոնների համաձայն հանգուցեալի համար կատարում են հոգեհանգիստներ։ Հայ մամուլը եւ նրա հետ հայ ժողովուրդը բաժանվեց երկու միմեանց հակառակ մասի։ Մի մասը ասում է մեզ.—պէտք է հոգեհանգիստ կատարել, իսկ միւսը ասում է՝ ոչ, պէտք չէ։ Երկու կողմից էլ բերվում են ապացոյցներ, թէ ընդհանուր քրիստոնէական, թէ եկեղեցական եւ թէ ազգային տեսակէտից։ Ամեն մի մասնաւոր մարդ իրաւունք ունի իր կարծիքը ունենալ այդ հարցի մասին, բայց հայ հոգեւորականը պէտք է ունենայ միայն մի կարծիք եւ այն էլ հիմնված ս. Սինօդի 1898 թ. մայիսի 28-ի № 948 հրամանի վրա։ Անշուշտ այդ հրամանի պատճէնը կայ ամեն մի գործակալի, հոգեւոր կառավարութեան եւ կօնսիստօրիայի արխիվի մէջ։ Մի հրաման, որի գրված օրից անցել է միայն 3½ տարի։ Ահա այդ դօկումենտի բովանդակութիւնը։

1895 թ. մայիսի 26-ին իր № 739 յայտարարութեամբ Ախալցխայի հայոց լուսաւորչական հոգեւոր կառավարութիւնը, դիմելով Վրաստանի եւ Իմէրէթի հայոց կօնսիստօրիային, խնդրում է հրահանգութիւն այն մասին՝ արդեօք մեր քահանաները «ըստ խնդրոյ այլոց քրիստոնէից, այն է՝ ասորւոց, խպտեաց, հապէշաց, գերմանացւոց եւ այնց ամենից, որք չեն ի յունաց դաւանութենէ, կարեն կատարել զհոգեւոր պէտս նոցա»։

Նոյն թւի յունիսի 13-ին Թիֆլիսի կօնսիստօրիան դիմեց Սինօդին, խնդրելով այս խնդրի վերաբերմամբ բացատրութիւն։ Ս. Սինօդը պատասխանեց վերոյիշեալ շրջաբերականով. «Հրամայեցեալ է ծանուցանել, որպէս կօնսիստօրիային Հայոց Վրաստանի եւ Իմէրէթի, նոյն-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻ ՍԵՐՈՒՆԴ

—

Հայ ժողովրդի նորագոյն վերածնութեան գործը դարբնող ուժեղ սերնդի վերջին ներկայացուցիչը, վերջին մոհիկանը չը կայ այլ եւս. Ալիշանը մեռաւ։ Մեր պատմութեան մի շրջանն էր այդ, որ կնքվեց, մի զարմանալի հարուստ շրջան, հարուստ իր յոյսերով ու յուսախաբութիւններով, իր զեղուն եռանդով եւ սպանիչ լքումով. մի անօրինակ ժամանակ, երբ մարդիկ այնպէս արագ ու թափով ապրեցին, տենդոտ գործունէութեան հնոցում մաշեցին իրանց ոյժերը, երբ քրտինքը հրաշագործ եղաւ եւ ձգած սերմը բեղմնաւոր, երբ իրերն ընթանում էին անսովոր արագութեամբ, որովհետեւ ամեն ինչ վարդագոյն էր, ամեն ինչ կեանք, յոյս, յոյզ էր ներշնչում։ Այդ շրջանում գործեց եւ անցաւ այն սերունդը, որ հաւատ ունէր դէպի մեր լաւագոյն ապագան, եւ պարտքի գիտակցութիւնը մկրտված այդ հաւատով դարերից ի վեր խաւար մեր հորիզոնին մի անօրինակ փայլ տուեց։

Այդ բախտաւոր սերնդից Ալիշանին եւ միմիայն Ալիշանին էր վիճակված զգալ եւ այն դառնապէս զգալ նուիրական երազների եւ բիրտ, անողորմ իրականութեան անտագօնիզմը, այդ մեծ ծերունուն էր վիճակված իր մարած աչքերով տեսնել, որ պատմութեան ընթացքը վարդերով սփռված չէ, որ զարհուրելի անակնկալներ ճակատագրապէս զուգընթաց են մարդկային ամենաազնիւ ճիգերին, որ մոքի էվօլիւցիան, յաւիտենական իդէալը իր դէմ ունի անհուն դարերից մաքառող բոլոր չարագործ ոյժերի խաւար դաշնակցութիւնը։ Պայծառ երկնակամարը մթացնող ամպերը չափազանց ահաւոր եղան, պայթած փոթորիկը չափազանց աչխարհաւեր, ո՞վ կարող է չափել հայ Նահապետի, այդ հոգու մեծ նուիրական ցաւի բոլոր խորութիւնը, ո՞վ կարող է այնպէս բուռն կերպով, իր ամբողջ էութեամբ զգալ անակնկալ հարուածի ամբողջ ծանրութիւնը, որպէս նա զգաց։ Եւ քամեց նա դառնութեան բաժակը մինչեւ յատակը եւ լացեց իր ձեռքի մէջ փետտուած ծաղկի թօշնած թերթիկների վրա տաք արցունքով, հօր արցունքով, հայրենասէրի նուիրական արցունքով, լացեց եւ հանգաւ։

Դժուար է առանց խորին ցաւի մտածել այդ տանջված հոգու մեծ տրագեդիայի մասին։ Հայրենիքի մօտալուտ գարունը երգեց լի հաւատով՝

«Հայո՛ց աշխարհիկ, գարունդ է հասել,
Ահա գեղեցիկ գարուն քո եկել...»

եւ այդ անձկալի գարունը դեռ չը հասած՝ աշնանային ցուրտ հովերը փչեցին Նահապետի ծեր ալիքների վրա եւ մրրիկը խլացրեց երգ, խինդ ու ծիծաղ։ Այդ անօրինակ անողորմ յուսախաբութիւնը նրա գոյութեան հիմունքը խախտեց, բայց ծեր Նահապետը դարձեալ ապրեց. ապրեց կարծես իր շշկլած, զարհուրած զաւակներին ցոյց տալու համար, որ փոթորիկն անզօր է ջնջել արեւն երկնքից, որ խաւարի ոյժերն անկարող են սպանել յաւիտենական իդէան, որ այնուամենայնիւ պէտք է ապրել, որովհետեւ պէտք է գործել, յաղթանակը գաղափարինն է...

Հաւա՛տ, ինչ հրաշագործ ես դու։

—

Ապրեց... բայց ինչպէս. կրծքում ցաւերի մի ծով, հոգում՝ մեղմ, մխացող մի կրակ, կնճռված ճակատի տակ հազար ու մի խոհեր, ծածուկ, նուիրական խոհեր, որ նա չէր պատմում, չէր յայտնում, չէր էլ երգում, Աւարայրի բլբուլը լռել, մնջել էր, բունաւեր թռչունը երբ է երգել։

Վեց ամիս առաջ էր, երբ ես նրան տեսայ եւ այժմ էլ, երբ նա յաւիտենականութեան գիրկն է մտել, դեռ տեսնում եմ աչքիս առաջ այդ փխրուն, անմարմին դարձած ծերունուն, այդ աւերակների ոգին, որ ստուերի պէս անձայն, անշշուկ անցնում էր կամարների կիսախաւարի միջով՝ ամեն տեղ մանածելով իր հետ մի ցաւ, որ տարիների տակ կռացած նրա մէջքը էլ չէր կարողանում կրել. նա շատ էր ծեր եւ բեռը շատ էր ծանր։ Ես տեսայ նրան իր սենեակում, իր անշուք խցում, ուր ամեն ինչ նրա մեծութիւնն էր պատմում, եւ ուր իր ծեր գլուխը, այն հին խոհերից խօսող ալիքները թաղած գրքերի մէջ աշխատում էր։ Յոգնած, ուժասպառ ծերունին կարծես հեւ ի հեւ էր աշխատում. նա նմանում էր այդ ժամին մի ճրագի, որ մօտ է մարելու, որի աղօտ բոցը սակայն դեռ ճռճռվում, պլպլում է եւ ջանք է անում վերջին թափով, վերջին անգամ լուսաւորել իր չուրջն իշխող խաւարը մի օրհասական գունատ փայլով։ Մօտալուտ վախճանի գիտակցութիւնը չէր կարողացել զարթեցնել նրա մէջ անյայտի առաջ դողացող մահկանացուի այն խորին անտարբերութիւնը դէպի աշխարհի իրերը, որ յատուկ է փոքրիկ հոգիներին։ Անյայտի եւ իրականի մէջ նա գտել էր այն հրաշալի կապը, որի անունն է իդէալ, եւ դէպի այդ իդէալը, դէպի յաւիտենականութիւնը տանող ճանապարհը նրա համար էլ անդունդ չունէր. նա աշխատում էր խաղաղութեամբ։ Վերջին գործն էր գրում՝ «Հայապատումը» եւ շտապում էր, ինչպէ՜ս էր շտապում։

—Այս ալ վերջացնեմ, այնուհետեւ խաղաղ կերթամ, ասաց նա մելամաղձիկ ժպիտով եւ այդ ժպիտը նրա ծեր ալիքներով պսակված վշտոտ դէմքի վրա աքանչելի էր, նա մի բան ունէր իր մէջ, որ այլ եւս երկրային չէր։

Հայրենիքից հարցրեց, լուրեր առաւ, մխիթարական չէին, լռեց, քաշ ձգեց երկար թերթերունքները մեծ բիբերի վրա, կախեց ճակատը։

—Հա՛յր Նահապետ, ինչ ասեմ, ինչ պատմեմ վերադարձիս։

Նա մի րոպէ մնաց լուռ, մտախոհ։

—Ասա՛, որ ես կաղօթեմ նրանց համար։

Եւ որքա՜ն վիշտ կար այդ խօսքերի մէջ։

պէս եւ միւս Թեմական Առենից Հայոց Ռուսաստանի ի հրահանգութիւն, թէ քահանայք հայոց ըստ խնդրոյ այլոց քրիստոնէից, այն է՝ ռուսաց, լեհաց, հռոմէական, գերմանացւոց եւ այլոց ամենից, որք չեն ի յունաց դաւանութենէ, կարեն կատարել զհոգեւոր պէտս նոցա»։

Սինոդի այս հրամանից պարզ է, որ ամեն մի հայ քահանայ իրաւունք ունի կատարել եւ հայ կաթոլիկների հոգեւոր պէտքերը։ Գուցէ առարկվի, թէ կարելի է միայն այն դէպքում, երբ կաթոլիկ հոգեւորական չը լինի։ Ո՛չ, այդպէս չէ։ Այն, որ այդ հարցը ծագել է Ախալցխայում, ուր թէ կաթոլիկ քահանայ կայ եւ թէ հոգեւոր կառավարութիւն, այդպիսի առարկութիւնը ինքն ըստ ինքեան ջրում է։ Ուստի, նոյն իսկ իրաւաբանական տեսակէտից, մեր քահանաները ամեն տեղ իրաւունք ունեն հայ կաթոլիկների հոգեւոր պէտքերը կատարել։ Վերցնենք օրինակ. իմ նախորդ քահանան, ս. Սինոդի հրամանի համաձայն, պսակեց մի հայ կաթոլիկ բողոքական օրիորդի հետ։ Ես, նոյն հրամանի հիման վրա, մկրտեցի նրանց երեխան, օրհնում եմ նրանց տունը, ինչպես եւ [illegible]

փոխել։ Այժմ ով է հնազանդ, հոգեհանգիստ կատարողը, թէ արգելողը։ Իսկ որքան չարիք կարող է առաջ գալ, եթէ հրամանը վերացվի։ Պարզ է, որ մեզանում շրջաբերականները գրվում են մոռանալու համար, նոյն իսկ ս. Սինոդի հրամանը։

Ռուբէն քահանայ Բէկգիւլեանց

Սամարղանդ.

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

(Շարունակութիւն)

—

Կողմերի հակաճառութիւնը սկսվեց մեղադրական ճառով։ Դատաստանական պալատի պրօկուրորի օգնական Լէմէրման իր ճառում, որ տեւեց աւելի քան 3 ժամ, կարճառօտ կերպով կրկնեց մեղադրական թղթի բովանդակութիւնը, աւելացնելով իր կողմից միայն հետեւեալը։

Գործից անտեղակ մարդիկ,—ասաց նա,—լսելով այստեղ կանչված վկաների ցուցմունքները, կարող էին մտածել՝ «մի՞թէ կարելի էր դատի ենթարկել այդպիսի փայլուն կազմ ունեցող քաղաքային վարչութիւն»։ Բայց ես կաչխատեմ ապացուցանել, որ այդ վկաների ցուցմունքները միայն մի տեսակ փառ էին, մի տեսակ քօղ, որով մեղադրեալները ուզում են ծածկել գործի էութիւնը։ Այդ վկաների ցուցմունքների չափազանցրած լինելը աչքի էր ընկնում խոսյն եւ եթ։ Նրանցից շատերին նոյն իսկ կարեւորութիւն չը կար հարցնել տալ. հէնց առաջին րոպէից նրանք սկսում էին տաել ներբողներ, փայլուն պաշտպանողական ճառեր։ Վկաների ցուցմունքների մի շարք չէր այդ, այլ ուղղակի մի դիվէրտիսըմէնտ (զուարճալք)։ Սակայն, ինչ էին հաստատում այդ վկաները։ Նրանք պնդում էին, որ մեղադրեալները շատ էին աշխատում. նրանք ասում էին, որ մեղադրեալները յարգելի անձնաւորութիւններ էին։ Բայց մեղադրութիւնը ամենեւին չէ պնդում, թէ նրանք յարգելի անձնաւորութիւններ չեն։ Ընդհակառակը, մեղադրութիւնը դուցէ այն կարծիքին է, որ նրանք նոյն իսկ շատ յարգելի անձնաւորութիւններ են։ Մեղադրութիւնը չէ պնդում նոյնպէս, թէ նրանք ոչինչ չեն արել։ Մեղադրութիւնը այն է միայն պնդում, որ այդ թերեւս շատ յարգելի գործիչները չեն կարողացել այնպէս խելացի կերպով կարգադրել իրանց ժամանակը, որ զանցառութիւններ տեղի չունենան եւ որ չը մնասվեն քաղաքացիների դրամն ու քաղաքային դրամարկղը։ Թէ որքան չափազանցրած էին վկաների ցուցմունքները, երեւում է, ի միջի այլոց, նրանից, որ, ոմանց ասելով, մեղադրեալների գործունէութեան շրջանը պէտք է ոսկեդար համարել Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութեան պատմութեան մէջ։ Այդ վկաները, անհերեւաբար, մոռացութեան են տալիս, որ քաղաքային վարչութեան նախկին կազմերն էլ բաղկացած են եղել ոչ պակաս յարգելի անձնաւորութիւններից եւ որ մեղադրեալներից միայն իչխ. Արղութեան եւ Վերմիշեանն էին նոր մարդիկ քաղաքային վարչութեան մէջ, իսկ Իվանենկօ եւ Խոսրովեան վարչութեան շատ հին անդամներ են։ Մեր դէմ առաջ են բերում մեղադրեալներից ոմանց կազմած զեկուցումները։ Նրանք փայլուն զեկուցումներ էին կազմում,—ասում են,—ուստի ժամանակ չունէին քաղաքային տուրքերի հաւաքման մանրակրկիտ հսկողութեամբ պարապելու։ Բայց չէ՞ որ քաղաքային գործիչները աստիճանաւորներ չեն, որոնք որոշեալ ժամ աշխատելուց յետոյ կարող են ասել, որ գործը չը հասցրին։ Քաղաքային վարչութեան անդամները իրանք են կարգադրում իրանց ժամանակը, եւ եթէ տեսնում էին, որ չեն հասցնում գործերը, պէտք է զեկուցում գրելը թողնէին զանազան յանձնաժողովների անդամներին, իսկ իրանք զբաղվէին իրանց անմիջական պարտականութիւններով։ Ոչ ոք մեղադրեալներին չէր ստիպում փայլուն զեկուցումներ գրել, իսկ եթէ նրանք, դրդված մանր սնափառութիւնից, ձայնաւորներին շլացնելու ցանկութիւնից, գերադասում էին փայլուն զեկուցումներ գրել, որ օրէնքը նրանցից չէ պահանջում, եւ անփոյթ էին վերաբերվում քաղաքի եկամուտների վերաբերմամբ, որոնց մասին հոգս տանելը նրանց սուրբ պարտականութիւնն էր, կը նշանակէ նրանք մեղաւոր են գտնվել եւ պէտք է պատասխանատու լինեն։

Այդ պատասխանատուութիւնը ծանրանում է բոլոր մեղադրեալների վրա, որովհետեւ թէեւ քաղաքային վարչութեան որոշ պարտականութիւնները բաժանված էին զանազան անդամների մէջ, բայց սենատը 1896 թւին, Եկատերինօսլավի մի բաժնետիրական ընկերութեան դիրէկտօրների գործի առիթով, արդէն բացատրել է, որ այսպիսի դէպքերում, այսինքն, երբ մեղադրանքը վերաբերվում է անփութութեան, անգործութեան, պատասխանատու համարվում է կօլլեգիան ամբողջապէս։

Մեղադրական թղթից դուք արդէն տեսաք, թէ որքան անփութութեամբ են տարվել քաղաքային գործերը։ Ափսոս որ այս գործում չը կայ քաղաքացիական պահանջատէր։ Այդ պահանջատէրը պէտք է լինէր քաղաքը իր բոլոր բնակիչներով։ Դժբաղդաբար նրանց ներկայացուցիչը չը կայ այստեղ, որ հաւէր եւ ցոյց տար մեզ, թէ որքան նիւթական վնաս է կրել նրանց ընդհանուր դրամը մեղադրեալների անփութութեան շնորհիւ, մեղադրեալների, որոնք կարծում էին, թէ իրանք ընտրված են փայլուն չարադրութիւններ գրելու եւ ոչ թէ քաղաքի եկամուտները աւելացնելու համար։ Քաղաքի բնակիչները այստեղ չեն, բայց նրանք անհամբեր սպասում են ձեր վճռին, որ պէտք է ասէ նրանց, թէ արդեօք քաղաքային օրէնսդրութիւնն է մեղաւոր, թէ՞ մեղադրեալները, որ քաղաքի եկամուտները չէին աւելանում եւ տուրքերի հաւաքման գործը տարվում էր ամենաանկարգ ձեւով։

(Կը շարունակվի)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄՕՍԿՎԱՅՈՒՄ

(Նամակ Մօսկվայից)

—

Դեկտեմբերի 9-ին կայացաւ Մօսկվայի ուսանողութեան օգտին յայտնի «Հայկական երեկոյթը»։ Այս տարի երեկոյթը մինչեւ այժմ եղածների համեմատութեամբ աւելի աջող էր թէ նիւթական կողմից եւ թէ իր առանձին հետաքրքրութեամբ։ Առանձին ուշադրութեան արժանի էր ժողովրդի բազմութիւնը, որը լցրել էր տեղական ազնուականների ժողովարանի բոլոր դահլիճները։ Ինչպէս կարողացանք իմանալ, երեկոյթի ընդհանուր մուտքը 4,000 րուբլուց վեր է եղել, եւ բոլոր ծախսերը դուրս գալով, զուտ արդիւնք մնում է 2,000 ր. աւելի։ Մօսկվայի հայերը եւ ռուս ինտելլիգենցիան միշտ առանձին հետաքրքրութեամբ են վերաբերվում հայկական երեկոյթին եւ սպասում են անհամբերութեամբ։

Ինչպէս յայտնի է, երեկոյթը կազմողն էր այս տարի Կայսերական մեծ թատրոնի արտիստ պ. Վլասով *), որի ներկայութիւնը մեծ շուք էր տալիս երեկոյթին։ Զարդարանքի կողմից աչքի էր ընկնում բեմի դեկորասիօնը, որ ներկայացնում էր Անիի Բագրատունիների պալատի տեսարանը. փոքր դահլիճի մի սենեակը շքեղ զարդարված էր պարսկական գորգերով եւ ներկայացնում էր Սեւանի խաղաղ լճի գեղեցիկ տեսարանը իր վանքով, իսկ էլէքտրական զանազանագոյն լապտերները մի առանձին գեղեցկութիւն էին թողնում տեսնողի վրա, եւ առանձնապէս՝ ռուս ժողովրդի հետաքրքրութիւնն էին շարժում։ Երեկոյթի պրօգրամների երեսը զարդարված էր Գր. Ջանշեանի եւ Մխիթար աբբահօր պատկերներով. վերջինիս տակ գրված էին 1701—1901 նշանաթւերը եւ ս. Ղազար կղզու տեսարանը։

Կօնցերտի առաջին բաժինը սկսվեց երաժշտական խմբի երգով։ Յարգելի արտիստ Վլասովի երեւալը երկար ծափահարութիւնների պատճառ դարձաւ. նա երգեց «Լաքմէ» օպերայի մի կտոր եւ ծափահարութիւնների բուռն ձայների վրա բեմ դուրս գալով, ուսանողութիւնը մատուցեց նրան մի շքեղ թանգագին արծաթեայ պսակ. նա կրկնեց մի քանի ուրիշ կտորներ զանազան օպերաներից։ Կայսերական թատրոնի արտիստ պ. Կլեմենտիեվ երգեց շատ աջող «Ջայն տուր, ով ծովակ» եւ «բիս»-երին զանազան ուրիշ կտորներ, որոնցից ուշադրութեան արժանի էր «Ֆաուստի» արիայից մի կտոր։ «Սպանիական երգ» կոչված կտորը երգեց Կայսերական թատրոնի արտիստուհի տ. Մարկօվա, որը իր գեղեցիկ ձայնով եւ գրաւիչ երգով շատ լաւ տպաւորութիւն թողեց եւ ծափահարութիւններից յետոյ կրկնեց մի քանի արիաներ։ Երիտասարդներից եւ օրիորդներից կազմված երգեցիկ խումբը ազգային-հայկական հագուստներով կատարեց «Անփոյթ նաւաստիք» եւ ուսանող Թամբեանի կառավարութեամբ «Հերիք, որդեակք»-ը, որ շատ լաւ տպաւորութիւն թողեց։

Երկրորդ բաժինը սկսվեց երաժշտական խմբի «Կովկասեան էսքիզներ» կոչված մի քանի երգերով, որոնք արեւելեան եղանակների հետ էին ծանօթացնում հանդիսականներին։ Շատ աջող եւ գեղեցիկ էր թէ իր ձայնով եւ թէ կատարողութեամբ Կայսերական թատրոնի արտիստուհի օր. Օզերսկայա, որը երգեց մի ռոմանս Ցեզար Կիւիից եւ «բիս»-երին՝ մի քանի երաժշտական ուրիշ կտորներ։ Պարոն Էրլիխ ջութակի վրա սօլօ ածեց «Կոունկ»-ը շատ աջող եւ հասարակութեան ցանկութեամբ մի քանի անգամ կրկնեց։ Կայսերական թատրոնի արտիստ Օլենին իր բաւականին հզօր բարիտոնով երգեց «УЗНИКЪ» եւ շատ անգամ բեմ կանչվելով՝ երգեց ուրիշ զանազան ռոմանսներ։ Երգեցիկ խումբը, ուսանող Թամբեանի սօլօ յով, շատ լաւ երգեց «Մայր Արաքսի ափերով» եւ «Զարթի՛ր, սիրտ իմ վշտահար»։

Երրորդ բաժինը բաղկացած էր կովկասեան պարերից. յայտնի «լեզգինկան» պարեցին օր. Զարգարեան եւ պ. Բէգրամեան, «շալախօն» օր. Մարգարեան եւ «կինտօուրին»—Պ. Լիսիցեան, որ իր բնորոշ շարժումներով եւ շատ հիանալի պարելով առանձին զուարճութիւն պատճառեց եւ արժանացաւ շատ երկար ծափահարութիւնների։ Երեկոյթը վերջացաւ «Հարսանիքի գնացք» կոչված ազգային տիպի տեսարանով. ամբողջ դահլիճի միջով, հասարակութեան ծափերի մասնակցութեամբ, մի խումբ հարսանիքաւորներ՝ հարս ու փեսային շրջապատած.

*) Եւ ոչ թէ պրիվատ-դոցենտ Վլասով, ինչպէս սխալմամբ հաղորդել էր մի Նամակագիր Մօսկվայից „Մշակին“։

Նահապետը աղօթում էր իր հայրենիքի համար, աղօթում էր աշխարհի համար, նրա լայն սրտում ամենքը տեղ ունէին։ Ես յաճախ տեսայ նրան եկեղեցում. սեւ կնկղաւոր փիլոնը չորացած ուսերին ձգած՝ դողդոջուն քայլերով նա ամենից առաջ էր յայտնվում եկեղեցում. ժամերգութիւնը դեռ չը սկսված՝ եկեղեցու մի կիսախաւար անկիւնում՝ նա ծունկ էր չոքում սառը քարերի վրա, ճերմակ մազերը փռում յատակին եւ մրմնջում էր կիսաձայն։ Ահա այստեղ էր ասում այն, ինչ թագցնում էր ամենից, այստեղ էր պատմում իր մեծ սրտի ցաւերը, այստեղ էր աղերսում կամ բողոքում, այստեղ էր լալիս ու հառաչում, եւ եկեղեցու վերից, նուիրական կամարների տակից նայում էին վար անցեալ երջանիկ եւ դժբաղդ օրերի վկայ նախնիքը, նայում էին եւ զարմանում կարծես, որ իրանցից մէկը դեռ ապրում է, որ իրանցից մէկը դեռ լալիս է. արդարեւ Ալիշանը հին դարերից մոռացված մի Նահապետ էր աշխարհի վրա։ Նայելով քարերի վրա դողդողացող այդ սեւ ստուերին, ես ակամայ յիշում էի իր խօսքերը։

—Ահա, որ ես կաղօթեմ նրանց համար։

«Աղօթիր, խեղճ ծերունի, աղօթիր, մտածում էի ես, ոչ ոք քեզ չափ չը սիրեց, ոչ ոք քեզ չափ չը լացեց եւ այժմ էլ ոչ ոք քեզ չափ չէ աղօթում հայրենիքի համար. իսկ այդ հայրենիքն էլի սեւաւոր է, դարձեալ դժբաղդ՝ հին, շատ հին է այդ աղօթքը, ցաւերն են նոր, ցաւերն են թարմ...

Այդ ցաւերը վերջ կանեն աղօթքով»։

Միայն մի անգամ ես տեսայ նրան նաւակում. գարնանային մի այնպիսի գիւթիչ առաւօտ էր, որպիսին միայն իտալական երկնքի տակ կարող է լինել. արեւի վառ շողերը, Ադրիատիկի ծփծփուն փայլուն ալիքները մարդու ամբողջ էութիւնը լցնում էին ապրելու, յարատեւ ապրելու մի անյագ տենչով. ոչ մի թախիծ, ոչ մի ցաւ չէր կարող դիմանալ վայելելու հաճոյքին, այն աստիճան գեղեցիկ էր այդ առաւօտը։ Եւ սակայն Նահապետն այդ ժամին էլ մռայլ էր, նա միայնակ էր կօնտրաստ կազմում բնութեան աքանչելի ներդաշնակութեան մէջ, նա միայն էր սգաւոր. նայում էր հայելանման ջրերին լուռ, մտախոհ, նոյն յարատեւ վիշտը նկարված դէմքին, նոյն կնճիռները ճակատին, նայում էր եւ իրար հրող հրհրող ալիքների հետ նրա խոհերն այդ ժամին կարծես տարվում էին հեռու հեռու, այնտեղ, ուր երկինքն էլ պայծառ չէ, ուր խինդը՝ հեզնութիւն եւ ցաւն է բնական դարձել, ուր ջրերը կարմիր են եւ հողերը սեւ։ Կուզէի խօսել հետը, շատ խօսել, բաներ հարցնել. կարդացի դէմքը, վշտի վեհութեան առաջ պապանձվեցի, խօսքով ես կարող էի տեսարանի վսեմութիւնը խռովել, յանցանք էր ընդհատել նրա նուիրական մտքերի թելը. նա ինձ էլ տարաւ. ես էլ այլ եւս Ադրիատիկի վրա, իտալական երկնքի տակ չէի, այլ հեռու, հեռու...

—

Եւ վշտոտ Նահապետն այլ եւս չը կայ. այնտեղ՝ այն ստուերաշատ պատի ներքեւ, ուր ինքը գրել է մի օր՝ «Վաստակեցաւ եւ ասա հանգչի», այժմ հանգչում է նա, որ ամենից շատ վաստակեցաւ եւ որի սիրտը ամենից շատ ցաւեց, ամենից շատ քամվեց ու արիւնոտվեց. նա հանգչում է մի գունատ, արցունքով ցօղված փառքի ծանրութեան տակ, մի փառք, որ նա երբէք չը փնտռեց եւ որ սակայն միշտ փարվեց նրա մեծ անունը։

Տարիների բեռի եւ հայրենիքի անասելի ցաւերի տակ ընկճված Մեծ Ծերունու տեսնելուց յետոյ նրա մահն այժմ ինձ համար, ինչպէս եւ բոլոր նրան ճանաչողների համար, միանգամայն սպասելի, բոլորովին բնական պիտի թւար. եւ սակայն մի տարօրինակ տրամաբանական հակասութեամբ քիչ անգամ է մարդ այնպէս բողոքող, այնպէս ըմբոստ մնում մահվան հանդէպ, որքան ուժասպառ անց այս ծերունու դագաղի առաջ։ Ինչու, ուր պիտի փնտռել հոգեբանական այս կացութեան աղբիւրը։ Այս հարցի պատասխանը փնտռելու է կորուստի մեծութեան մէջ ոչ միայն յանձին Ալիշանի, այլ այն ամբողջ սերնդի, որի բոլոր անդամներին մենք հետզհետէ կորցրել ենք արդէն եւ որոնց կորուստը կատարեալ է դառնում այս մահով։ Զարմանալի է մարդկային հոգին. յարատեւ անհանգիստ, յարատեւ պահանջող յաւիտենական այդ դժգոհը սակայն շատ հեշտ է հաշտվում մահվան խստութեան հետ, քանի որ նա չէ խլել բոլորը, քանի որ նա չէ կապտել մարդուն իր բոլոր յոյսերից, իր սիրոյ, իր գուրգուրանքի թէկուզ մի հատիկ առարկայից, մի վերջին էակից։ Ամեն մի կորուստից յետոյ մարդ աչքը դարձնում է յաջորդի վրա եւ բացված դատարկութիւնն էլ այնքան սարսափելի չէ թւում։ Բայց ահա մի մահ, որ անդունդ է բացում, որ խաւար տարածութեան վրա չէ թողնում մի հատիկ լուսաւոր կէտ, ուր վշտացած հայեացքը գէթ մի վայրկեան հանգստանալ կարողանար, այլ եւս ոչ մի յոյս, որ մի քիչ ժպտար, քաջալերէր. ահա այդ ժամանակ հոգին վերստին ըմբոստ է, նա նոյն դժգոհն է, նա պահանջում է, նա անիծում է եւ բողոքում բնութեան անխախտելի օրէնքների դէմ անգամ։ Մեծ ծերունու մահը իր ետեւից դատարկութիւն, անապատ թողնող մահերից մէկն է։ Նա այն հրաշալի շղթայի վերջին օղակն էր, որի սկիզբը կազմում են Աբովեան, Նալբանդեան, եւ որի միջում Րաֆֆին ու Արծրունին են բարձրացնում իրանց հսկայ ճակատները։ Ահա այդ ամբողջ շարքն է անցնում այժմ մարդու աչքի առաջից. մեր անթիւ կարիքների, մեծ ծով ցաւերի մէջ՝ ուժեղ բնաւորութիւնների, մեծ սրտերի, հասուն գլուխների իսպառ բացակայութիւնը ցաւով է համակում մարդու հոգին եւ բանականութիւնը հրաժարվում է հաշտվել անողոք անհրաժեշտութեան հետ։ Ո՞ւր էինք եւ ինչ էինք, ո՛ւր ենք եւ ինչ ենք, իրականութիւնը խեղդող է եւ մեր շուրջն իշխող դատարկութիւնը հոգեհան։

(Կը շարունակվի)

Կովկասեան երաժշտութեան ձայներով առաջ գնալով եւ մեծ փուրօր հաներով հասան այն սենեակին, որը զարդարված էր գորգերով եւ որի մէջ սպասում էին նորապսակների ծնողները. առաջուց գարբաշի (ափսէ) վրա շարված բաժակներով ծառան գինի էր լցնում: Այս գընացքը առանձին ուրախութիւն պատճառեց ժողովրդին:

Անմասն չը մնացին երեկոյթին եւ տեղիս բուրժուազիայի յարգելի օրիորդները, որոնք սեղանների վրա ծաղիկներ էին վաճառում եւ որից մօտ 500 րուբլի օգուտ է ստացվել: Երեկոյթը վերջացաւ եւրոպական պարերով, որոնց կառավարում էին Կայսերական թատրոնի յայտնի արտիստներ: Բոլոր արտիստներին եւ արտիստուհիներին ուսանողութիւնը իբրեւ շնորհակալութիւն մատուցեց պսակներ թարմ ծաղիկներից եւ մի-մի ոսկէ ժետօն: Շնորհակալութեան արժանի են տիկ. Կիթախիս, որ րօյեալի վրա օգնում էր երգող կօնցերտանտներին եւ պ. Պետրոսեան, որը իր խանութից տուել էր պարսկական գորգերը: Շնորհակալութիւն ենք յայտնում բոլոր ուսանողներին, որոնք ոչ մի աշխատանք չէին խնայել երեկոյթը այսպէս հետաքրքիր դարձնելու եւ շնորհաւորում ենք նրանց ունեցած առանձին աջողութիւնը:

Հանդիսական

ՆԱՄԱԿ ԲԱԹՈՒՄԻՑ

Դեկտեմբերի 2-ին

Ձմեռը հարուստինն է. որքան եղանակները ցրտում են, այնքան աւելի են շատանում նրա համար քէֆի տեղերը—կօնցերտները, պարահանդէսները, խնճոյքները, ներկայացումները եւ այլն: Միայն «քեասիբի», չունեւորի դրութիւնն է, որ գնալով աւելի վատանում է, որովհետեւ մօտենում է ձմեռը, իսկ ինքը ձեռքին ոչինչ չունի նրան դիմադրելու՝ նրանից պաշտպանվելու համար:

Նաւթային յայտնի գործարաններից մի քանիսը արդէն բոլորովին դադարել են գործելուց, իսկ մնացածներն էլ մեծ մասամբ բանւորներին չը ցրվելու համար միայն կցկտուր են բանում: Բանւոր դասակարգի գրեթէ մեծ մասը մնացել է պարապ: Ոմանք արդէն սկսել են կամաց կամաց վերադառնալ հայրենիք կամ ցրվել դէպի ուրիշ քաղաքներ, իսկ մնացող մասը ապագայի յոյսով դեռ շարունակում է սպասել եւ, ինչպէս ասում են, մինչեւ կոկորդը խրվել է պարտքերի մէջ: Շատ կան եւ այնպիսիներ, որոնք ընտանիքով տեղափոխված լինելով այստեղ, այլ եւս ոչ մի հնարաւորութիւն չունեն կրկին յետ վերադառնալու հայրենիք: Վերջիններիս մեծ մասը, բնակարանների էժանութեան համար, տասնեակներով մի սենեակի մէջ սղմված կեանք է վարում: Դրանց մեծ մասը հիւանդութեան դէպքում զուրկ է բժշկական օգնութիւնից եւ կամ կանօնաւոր խնամքից: Աստուած ոչ անէ, եթէ մի վարակիչ հիւանդութիւն յայտնվելու լինի այստեղ, քաղաքի կէսը կարող է մաքրել բնակիչներից: Ոչ ոք չէ մօտենում եւ բաղխում աղքատի մութ, խոնաւ եւ նեխված բնակարանի դուռը: Ոչ ոք նրա համար մտածելու ժամանակ չունի՝ ոչ քահանան, ոչ աշխարհականը, ոչ հարուստը եւ ոչ վաճառականը:

Մեր քահանաները, որոնք կարող էին այդպիսի դէպքերում մեծ դեր խաղալ, միանգամայն անհոգ եւ անտարբեր են: Մի կողմ թողած եկեղեցական մանր պաշտօնեաները, տարեկան մօտ 4,000 րուբլի փող է վճարվում երկու քահանային, որի փոխարէն միայն մի քանի մեռել է թաղվում եւ կնունք ու պսակ կատարվում: Չորս հազար րուբլի միայն մի 10—15 մեռել թաղելու եւ մի նոյնքան էլ պսակ ու երեխայ մկրտելու համար… ամաչում ենք ասել:

Բայց հարցը միայն վճարելուն չէ վերաբերում, այլ այն բանին, որ այդպիսի դէպքերում, այսինքն թշուառին օգնելու գործերում, ամենից շատ յարմարութիւններ ունեն քահանաները: Քահանան աւելի քան մի ուրիշը կարող է ազատ մօտենալ ամեն մի տան, ամեն մի թշուառ, կարօտի, խեղճի եւ այլն: Քահանան աւելի քան մի ուրիշը նոյնպէս ազատ կարող է մօտենալ նաեւ մեր հարուստին, ունեւորին եւ նպաստ ստանալ յօգուտ թշուառի: Քահանան աւելի քան մի ուրիշը ազատ ժամանակ ունի այդ բոլորը կատարելու. նա, նիւթական կողմից արդէն ապահովված լինելով հասարակութիւնից, պարտաւոր է իր ազատ ժամերը գործադրել նոյն հասարակութեան աղքատ մասի օգտին, նրան կարեկցելու գործին: Ահա թէ ինչու համար աւելի շատ բան է պահանջվում քահանայից:

Քանի դեռ ուշ չէ, քանի դեռ ձմեռը չէ սաստկացել, պէտք է մտածել եւ մի քիչ էլ քաղաքի յետ ընկած, խաւար անկիւնների բնակարաններին մօտենալ. այդտեղ դուք թշուառութեան զարհուրելի պատկերներ կը տեսնէք. այդտեղ դուք մարդկանց ցաւերի սրտաճմլիկ տեսարաններ կը հանդիպէք, բայց մի՛ վախենաք, մօտեցէք նրանց եւ եթէ ոչ գործով, գէթ խօսքով եւ բարի խրատներով կարող էք մխիթարել նրանց: Դա էլ մեծ գործ է:

Գ. Գրիգորեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեզ ուղարկված է Եգիպտոսից մի յայտարարութիւն, որից երեւում է, որ առաջիկայ յունվարից Կահիրէ քաղաքում պէտք է հրատարակվի հայ կանանց ձեռքով մի նոր հայ լրագիր «Արտեմիս» անունով՝ նուիրված կանանց դատի պաշտպանութեան: Խմբագրութիւնը յայտնում է, որ գլխաւոր աշխատակիցները հայ կանայք պէտք է լինեն:

—

Մեզ հաղորդում են, որ ոսկու հանքի հետքեր են գտնված ոչ միայն Գլդանում, այլ Անդրկովկասեան երկրի մի քանի այլ տեղերում: Այսպէս ոսկու նշաններ գտնված են Թիֆլիսի նահանգի Աղբուլախ աւանի մօտերքը, Տփղէսի շրջակայքում, Ինգուր, Կաչկարա եւ Րիօն գետերի հովիտներում:

—

Ներքին գործերի մինիստրութիւնը մտադիր է մտցնել Կովկասում բանւորական նոր ձեւի գրքեր, որոնք ծառայէին որպէս խրատաբանական դօկումէնտներ վարձողների եւ վարձվողների համար եւ մի եւ նոյն ժամանակ պարունակէին իրանց մէջ գործարանական տեսչութեան վերաբերեալ օրէնքները եւ նրանց մանրամասն բացատրութիւնը:

—

Մօտ օրերումս Օդեսայի համալսարանի վարչութիւնը քննում էր ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան յարուցած հարցը անասնաբուժական բարձր կրթութիւն ստացած անձանց համալսարաններում ընդունելու վերաբերմամբ: Համալսարանական խորհուրդը, ուշադրութեան առնելով բժշկական ֆակուլտէտի պրօֆէսօրների վճիռը, որոշեց հաղորդել մինիստրութեանը, որ Օդէսայի համալսարանի բժշկական ֆակուլտէտը, որպէս ուսանող, կարող են ընդունվել այն անասնաբոյժները միայն, որոնք իրանց ուսման ընթացքն աւարտել են անասնաբուժական բարձրագոյն ուսումնարաններում—ինստիտուտներում—եւ որոնք մի եւ նոյն ժամանակ քննութիւն են բռնել լատիներէն լեզուից մօտաւորապէս գիմնազիաների 4-րորդ դասարանի կուրսով:

—

Պետերբուրգում, ինչպէս հաղորդում են «Рус. Вѣд.» լրագրին, հիմնվում է մի նոր ընկերութիւն, որի նպատակն է ամեն կերպ աջակցութիւն ցոյց տալ Ռուսաստանում այն գիւտ անողներին, որոնք անձնական միջոցներից զուրկ լինելով չեն կարողանում կատարելագործել եւ կեանքի մէջ գործածական դարձնել իրանց գիւտերը: Պետերբուրգի դրամատէրերից մէկը արդէն 75,000 րուբլի է նուիրել կազմակերպվող ընկերութեանը, որպէս հիմնական դրամագլուխ:

—

Մայրաքաղաքի լրագիրների ասելով, այժմ ֆինանսների մինիստրութեան մէջ մեծ եռանդով աշխատում են այդ մինիստրութեան պատմութեան վրա, որ պէտք է պատրաստ լինի նրա հարիւրամեայ յօբելեանի օրը: Պատրաստվող հրատարակութիւնը չափազանց կարեւոր նշանակութիւն կունենայ ռուսական ֆինանսների պատմութեան համար. նրա մէջ, ի միջի այլոց, առաջին անգամ լոյս կը տեսնէ պետական տարեկան ելեւմտահաշիւների լիակատար ժողովածուն, որոնք կազմվել են մինիստրութեան հիմնարկութեան օրից մինչեւ այժմ:

—

Հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստրութիւնը վճռել է ընդհանուր պատասխանատւութեան ենթարկել երկաթուղիական գնացքներում ծառայող կօդուկտորների ամբողջ կազմը, եթէ երկաթուղիական կօնտրօլը գտնի գնացքների մէջ տոմսակ չունեցող ճանապարհորդներ:

—

ՄՕՍԿՎԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Դեկտեմբերի 8-ին վախճանվեց Ցարութիւն աւագ քահանայ Տէր-Ղուկասեան: Հանգուցեալը երկար տարիներ հովուել է Մօսկվայի փոքրիկ հայ հասարակութիւնը: Աչքի առաջ ունենալով հանգուցեալի երկարամեայ ծառայութիւնը, տեղիս հասարակութիւնը մեծ համակրանքով էր վերաբերվում նրան. թաղումը կատարվեց 11-ին: Պատարագի միջոցին Էջմիածնի քահանայ Նազարեանցը մի քանի խօսք նուիրեց հանգուցեալի յիշատակին, իսկ հոգեհանգստից առաջ հանգուցեալի ընկերակից Ցարութիւն աւագ քահանայ Պօղոսեանցը դամբանական խօսեց: Դագաղի վրա դրված էին մի քանի պսակներ զանազան անձնաւորութիւններից եւ ի միջի այլոց Մօսկվայի ծխականների կողմից. երգում էր Լազարեան ճեմարանի աշակերտների երգեցիկ խումբը»:

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Վաղուց է, որ Շուշու երիտասարդութեան մի խոշոր թիւ մի խումբ կանանց եւ օրիորդների հետ մտադիր էր հոգեհանգիստ կատարել տալ հ. Ալիշանի մահվան առիթով, բայց լրագրութեան մէջ այդ հարցի վերաբերմամբ յարուցած վէճը տեսնելով, սպասում էր հոգեւոր բարձր կառավարութեան այն կարգադրութեան, թէ թոյլատրում է արդեօք հոգեհանգիստ կատարելը, թէ ոչ: Սակայն մինչեւ օրս այդպիսի պաշտօնական կարգադրութիւն չը տեսնելով, միւս կողմից էլ լրագրութեան էջերում կարդալով, որ շատ տեղերում հոգեհանգիստներ են կատարել, տեղիս երիտասարդներն էլ իրանց ներկայացուցչի միջոցով թեմական առաջնորդից թոյլտուութիւն խնդրեցին հոգեհանգիստ կատարելու, բայց մերժում ստացան: Գաղնակերեան եպիսկոպոսը իր մերժումը պատճառաբանել էր նրանով, որ այդպիսի դէպքում թոյլտուութիւնը իրանից չէ կախված, այլ հոգեւոր բարձր իշխանութիւնից եւ եթէ ցանկանում են, կարող են դիմել Վեհափառին: Ուստի յարգողները բաւականացան միայն այն ցաւակցական հեռագիրներով, որոնք իր ժամանակին ուղղված էին Մխիթարեան միաբանութեան տեղիս երիտասարդների եւ մի խումբ օրիորդների կողմից»:

—

ԳՈՐԻՍԻՑ մեզ գրում են. «Ահա դեկտեմբերի կէսն է եւ մենք դեռ ձիւնի երես չենք տեսել. ժամանակ առ ժամանակ անձրեւ է գալիս. եղանակը գարնանային է, աշնանացանքերը շատ աջող են, միայն ձիւն չը լինելու պատճառով դաշտային մկները մեծ վնաս կարող են տալ ցանքերին: Ճանապարհները չոր լինելու պատճառով գիւղացիք շատ մթերքներ են բերում քաղաք եւ շատ էլ էժան գներով ծախում: Մէկ սայլ փայտը արժէ 2 րուբլի, ցորենի պուդը 80 կոպ., գարին 50, եգիպտացորենը 45 կ., ձուի 100 հատը 1 ր. 20 կոպ., տեղական լաւ գինին վեդրօն 1 ր. 50 կ., իսկ խնձորը եւ ուրիշ մրգերը այնքան էժան են, որ գները գրել չարժէ»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Նիւ-Եօրկից հեռագրում են եւրոպական լրագիրներին, թէ դեկտեմբերի 9-ին մի երիտասարդ, հանդիպելով փողոցում հիւսիս-ամերիկական նահանգների նախագահ Րուզվէլտին, սկսեց հետեւել նրան եւ վերջապէս բռնելով օձիքից, մի ամուր հարուած հասցրեց նախագահի կրծքին: Րուզվէլտ իսկոյն մի հարուածով գետին գլորեց յանցաւորին եւ ապա յանձնեց նրան ոստիկանութեան ձեռքը: Կարծում են, որ յանցաւորը խելագար է եւ ոչ անիշխանական:

—«Frankfurter Zeitung» լրագիրը ստացել է Կ. Պօլսից հետեւեալ հեռագիրը. «Իրերի դրութիւնը Կովկասում, Պարսից ծոցում, լուրջ կերպարանք է ստանում եւ Ռուսաստանը, ի նկատի առնելով Անգլիայի բռնած դիրքը, որ աշխատում է փոխել status quo-ն Պարսից ծոցում, հազիւ թէ կարողանայ երկար ժամանակ անտարբերութեամբ հանդիսատես լինել տեղի ունեցող փոփոխութիւններին: Չը նայելով Թիւրքիայի հարկադրական պահանջներին, Անգլիան մինչեւ այժմ ոչ մի բացատրութիւն չէ կամենում տալ իր արածների վերաբերմամբ: Կարծում են, որ Անգլիայի ցանկութիւնն է փոքր առ փոքր տիրել Պարսից ծոցին»:

—«С. П. Вѣдомости» լրագրին գրում են Կ. Պօլսից. «Վանի վիլայէթից նորից յուզիչ տեղեկութիւններ են ստացված անկարգութիւնների մասին: Բանն այն է, որ Վանայ լճի մէջ գտնըվում է մի կղզի, Աղթամար անունով, ուր կայ հայկական մի հնադարեան վանք եւ ուր նստում է հայ-լուսաւորչական եպիսկոպոս: Քիչ ժամանակ առաջ կանօնաւոր կազմակերպութիւն ունեցող աւազակային մի խումբ գրաւեց վանքը եւ այնտեղից սկսեց սարսափ տարածել շրջակայ գիւղերի ազգաբնակութեան վրա: Կ. Պօլսի հայոց պատրիարքը, հեռագրական տեղեկութիւն ստանալով այդ մասին, դիմեց Թիւրքաց կառավարութեանը եւ խնդրեց նրա աջակցութիւնը: Իլդիզ-Կիօսկում արած կարգադրութեամբ, թիւրքական մի զօրաբաժին շրջապատեց վանքը, բայց մօտ 40 հոգուց բաղկացած աւազակները կարողացան դիմադրել փոքրաթիւ զօրաբաժնին: Իսկ երբ Մուշ հասան օգնական զօրքեր եւ արդէն պատրաստվում էին ուղեւորվել Աղթամար, աւազակային խումբը թողեց վանքը եւ հեռացաւ լեռները՝ տանելով իր հետ վանքի բոլոր թանգագին իրեղէնները: Թիւրքական զօրաբաժնի հրամանատարը, չը նայելով տեղական գաւառապետի եւ ժանդարմերիայի գլխաւորի խորհրդին չը հալածել յանդուգն աւազակներին, կամաւորների մի բոտայով հետամուտ եղաւ նրանց եւ ձերբակալեց ամբողջ խումբը անտառում, ուր նրանք թագնվել էին: Հետաքրքրական է զօրաբաժնի հրամանատարի ցուցմունքը, որին ոստիկանութեան մինիստրը յանձնարարել էր մանրամասն քննութիւն կատարել: Զօրաբաժնի հրամանատարը, ինչպէս երեւում է նրա զեկուցումից, համոզվեց, որ տեղական գաւառապետը եւ ժանդարմերիայի գլխաւորը, որոնք խորհուրդ էին տալիս նրան չը հալածել աւազակներին, ինչպէս նաեւ շատերը տեղական աստիճանաւորներից, ձերբակալված քառասուն եւ վեց աւազակների հետ միասին արժանի են «գնդան» ուղարկվելու, որովհետեւ նրանք բոլորն էլ գործակից են աւազակներին եւ միասին կազմում են չարագործների մի մեծ ընկերութիւն, որի ղեկավարներն են հէնց իրանք տեղական գաւառապետն եւ ժանդարմերիայի գլխաւորը: Պաշտօնեաներից մի քանիսի մօտ գտնված են ամբողջ զինարաններ, լի հրացաններով, ատրճանակներով, փամփուշտներով եւ սրերով, եւ ամեն տեսակ կողոպտած առարկաների պահեստներ: Մուշի բնակիչներից շատերը ճանաչեցին իրանց ձիերին, որ գրաւել էին աւազակները, բայց վերջինները օրինական թղթեր ցոյց տուեին, որոնց մէջ տեղական գաւառապետը վկայում է, թէ այդ ձիերը պատկանում են աւազակներին: Ձերբակալված աւազակները ուղարկվեցին Վան, բայց գաւառապետն եւ ժանդարմերիայի կառավարիչը, երեւի, դեռ եւս երկար ժամանակ կը շարունակեն իրանց քաջագործութիւնները… Այսպէս են կարգերը Թիւրքիայում»:

—«Memorial Diplomatique» հաղորդում է, որ 1902 թւի փետրվարին տեղի կունենայ տեսակցութիւն երեք թագաւորների՝ գերմանական Վիլհէլմ կայսրի, աւստրիական Ֆրանց-Յովսէփ կայսրի եւ անգլիական Էդուարդ թագաւորի միջեւ: Այդ տեսակցութեան ժամանակ կը մշակվեն հիմնավճիռներ՝ խաղաղութիւնը, կարգը եւ ապահովութիւնը պաշտպանելու նպատակով Եւրոպայում:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

17 դեկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Դեկտեմբերի 16-ին Նիկօլաեվսկի երկաթուղով Պետերբուրգից ուղեւորվեց հարաւային Ռուսաստան Մեծ-Իշխան Պետր Նիկօլաեվիչ իր Ամուսնու հետ:

ՏՎԵՐ: Բացվեց նահանգական ազնուականների ժողովը:

ՍԱՐԱՏՕՎ: Նահանգական զէմստվօյի ժողովը, չորս օր նուիրելով հոգեկան հիւանդների հիւանդանոցի հարցի քննութեանը, անհրաժեշտ համարեց մի շարք արտակարգ միջոցներ ձեռնարկել այդ գործը բարւոքելու համար:

ՉԵՐՆԻԳՕՎ: Արգելանոցները մանրամասնօրէն քննելու համար այստեղ եկաւ բանտային գլխաւոր վարչութեան կառավարչի օգնականը:

ՄԻՏԱՎԱ: Հեռախօսական մշտական հաղորդակցութիւն է բացված Միտավա եւ Րիգա քաղաքների մէջ:

ՊԵՆԶԱ: Նահանգական զէմստվօյի հերթական ժողովը փակվեց:

ԲՕՐԻՍՕԳԼԵԲՍԿ: Պետերբուրգ-Ազովեան առեւտրական բանկի բաժանմունքը, որ գործում էր Բօրիսօգլեբսկում վեց տարվայ ընթացքում, դեկտեմբերի 16-ին իր բոլոր գործերով եւ ծառայողների կազմի հետ միասին անցաւ հիւսիսային բանկին: Դեկտեմբերի 17-ին այստեղ պաշտօնապէս բացվեց հիւսիսային բանկի բաժանմունքը:

ԴԻԺՕՆ: Երեք բատարէաներ կազմակերպելուց յետոյ, զինուորական մինիստրը ճառ արտասանեց Դիժօնում, որի մէջ յիշեց օֆիցերների անձնուիրութեան մասին հանրապետութեանը: Շօշափելով չինական արշաւանքի հարցը, Անդրէ ասաց, թէ արշաւանքը մի նոր ապացոյց է այն բանի, որ ֆրանսիական զօրքը առաջինն է ամբողջ աշխարհում:

ՊԵԿԻՆ: Անցեալ ուրբաթ օրը Պեկին մտան չինական 2000 զինուորներ: Այն բոլոր զօրամասերին, որոնք պաշտպանում են դեսպանատները, իմաց է տրված, որ չինական կայսրը շուտով կը գայ Պաօտինֆուից արագընթաց գնացքով: Երկրորդ գնացքը Պեկին կը բերէ կայսրուհուն, ուր մեծ պատուով նրան կընդունէ կայսրը:

ՎԻԼԴՊԱՐԿ: Դեկտեմբերի 17-ին, կէսօրից յետոյ, ժամանեց Հեսսենեան մեծ դուքսը: Կայսրը արտագին ողջունեց մեծ դքսին, որ ճանապարհ է ընկնում երեկոյեան:

18 դեկտեմբերի

ԿԻԵՎ: Դեկտեմբերի 14-ին, երեկոյեան 6

ժամին եւ 35 րոպէին, Մեծ-Իշխան Կոնստանտին Կոնստանտինովիչ բարեհաճեց Կիեվ-Վորոնեժեան երկաթուղով ուղեւորվել Սումի քաղաքը, Խարկովի նահանգում, նայելու այնտեղի կադէտների կորպուսը։ Դեկտեմբերի 16-ին, ցերեկվայ ժամի 12-ին, Մեծ-Իշխանը վերադարձաւ Կիեվ եւ նոյն օրվայ երեկոյեան այցելեց քաղաքային թատրոնը, որտեղ ներկայացնում էին «Ֆաուստ» օպերան։ Մեծ-Իշխանը նստած էր գեներալ-նահանգապետի օթեակում. նահանգապետի օթեակում գտնվում էին երկրի կառավարչի ամուսինը եւ նահանգապետը իր ամուսնու հետ։ Երեկոյեան վեց ժամին, Պօկրօվսկի վանքում, Նոցա Կայսերական Բարձրութիւնների բնակարանում, տեղի ունեցաւ ճաշկերոյթ, որին հրաւիրված էին երկրի կառավարչի ամուսինը եւ նահանգապետը իր ամուսնու հետ։ Դեկտեմբերի 17-ին, երեկոյեան ժամի 7-ին եւ 50 րոպէին, Օգոստափառ Հիւրերը հարաւ-արեւմտեան երկաթուղով մեկնեցին Կիեվից։ Կայարանում Նրանց ճանապարհ էին գըցում նահանգապետը եւ ուրիշ իշխանաւոր անձինք։

ՄՈՍԿՎԱ։ Այն մամնաժողովը, որ կազմված է Բօգօրօդիցի ագարակի գիւղատնտեսական կուրսերին կից, որոշեց կուրսերը բանալ մայիսի 1-ից եւ շարունակել մինչեւ սեպտեմբեր։ Ունկդիր կանանց թիւը չը պէտք է 30-ից աւելի լինի. նրանք պէտք է ւգոնէ միջնակարգ դպրոցների կրթութիւն ունենան. վճարը ամսական 25 րուբլի է, 15 րուբլի ապրուստի համար, իսկ 10 րուբլի—դասախօսութիւնների համար։

ՏԱՄԲՕՎ։ Դեկտեմբերի 17-ին, գլխաւոր կրկնողութեան ժամանակ տեղական թատրոնում, վարչութեան կողմից արձակված յուշարարը, գրասենեակ մտնելով, ատրճանակի երկու գնդակ արձակեց գլխաւոր կառավարիչ դերասան Ռուդօլֆ Կրամէսի եւ դերասան Բարսկու վրա, բայց չեղվեց նպատակից. գնդակներից մէկը դիպաւ յանցաւորի ձեռքին եւ ջարդեց նրան։

ԼՕՆԴՕՆ։ Ինչպէս երեւում է զինուորական մինիստրութեան հրատարակած կորուստների ցուցակից, Տվէնֆօնտէյնի մօտ տեղի ունեցած կռւում անգլիացիներից վիրաւորված են 50 եւ սպանված են 53 զինուոր. կռւից յետոյ վէրքերից մեռան 4 հոգի։

ԼՎՕՎ։ Սէյմի հերթական գործերին անցնելուց առաջ իշխան Չարտօրիժսկի հետեւեալ յայտարարութիւնն արեց, որը միաձայն պաշտպանեցին լեհ պատգամաւորները. «Սէյմը այս անգամ գումարվեց տարօրինակ հանգամանքներում. խստասրտութեան համող արտաքին դէպքերը վկայում են անարդարութեան եւ ճնշման մասին. Նրանք ամեն տեղ առաջացրին նշանակալից արձագանք»։

ՊԷԿԻՆ։ Պրինց Ցուն, որը այժմ Բօգդիխանի մօտ է գտնվում, 1902 թւի սկզբին պսակվում է գործող զօրքի մեռած մօնգօլական մի գեներալի թոռան հետ։

ԼՕՆԴՕՆ։ «Nat. Revue»-ի մէջ տպված է ռուսական դիպլօմատի մի յօդուած, որը համդէս է եկել ի նպաստ համաձայնութեան Անգլիայի եւ Ռուսաստանի միջեւ։ Հեղինակի խօսքերով, այդ տեսակ համաձայնութեան ամենամեծ արգելք դառնում էին մինչեւ այժմ Անգլիայի սխալ կասկածոտութիւնը ռուսաց դիպլօմատիայի վերաբերմամբ եւ նրա անհիմն երկիւղները Ռուսաստանի դիտաւորութիւնների մասին Հնդկաստանի վերաբերմամբ։ Ռուսաստանի գործողութիւնները Կենտրոնական Ասիայում առաջուց մտածած նախագծի հետեւանք չեն, այլ թելադրված են եղել հանգամանքներից։ Յօդուածի հեղինակը կարծում է, որ անգլիական եւ ռուսական կալուածների անմիջական հարեւանութիւնը Կենտրոնական Ասիայում չահաւէտ կողմեր ունի՝ փոխադարձ մշտական կօնտրօլի պատճառով։ Երկու երկիրներն եւս էական շահեր ունեն, որոնց պաշտպանութեան համար անհրաժեշտ է փոխադարձ գիջողութիւն։ Հեղինակի խօսքերով, նա չէ հանդիպել ոչ մէկ ռուս պետական գործիչի, որը լուրջ կերպով խօսէր Հնդկաստան ներս խուժելու մասին։ Յօդուածի վերջում հեղինակը առաջարկում է այդպիսի համաձայնութիւն կայացնել նոյնպէս Չինաստանի վերաբերմամբ։

ՊԵՆԶԱ։ Թագաւոր Կայսրը Բարձրագոյն հրամայել բարեհաճեց տալ Պենզայի քաղաքային փոխադարձ ապահովագրական ընկերութեան 250,000 րուբլու փոխառութիւն ծածկելու համար այն վնասները, որ կրել են ապահովագրողները Պենզայում պատահած հրդեհներից եւ տալ քաղաքին 100,000 րուբլու փոխառութիւն կատարելու համար այն պարտաւորութիւնները, որ յանձն է առել քաղաքը փոխադարձ ապահովագրութեան տեղական ընկերութեան վերաբերմամբ։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ա. Նաւասարդեան—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հիւանդ.
Ե. Մ. Ձիկօվանի—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.
Ե. Ի. Դզնելեվ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի հ.
Ջ. Ի. Բարանեանց—11—12 ժ. կանանց և երեխայոց հիւանդ.
Ա. Գ. Կարապետեանց—$1—1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ն. Ն. Ռոզենբլէկով—5—6 ժ. վիրաբուժութեան և մորթու հ.
Ա. Ն. Ցոցկովսկի—6—7 ժ. նեարդային (ելեկտրաբույժ), վեներ. և մորթու հ.
Գ. Ա. Թարխանեանց—$7—7^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.
Բ. Ա. Նաւասարդեան—$7^1/_2$—8 ժ.
Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Օ. Ց. Սավանիշուկի—ատամնաբ. ծաղկահատ և բժըշկական մարմնամարզ. գիմել 11—1 ժ.։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Չորեքշաբթի, դեկտեմբերի 26-ին,
նշանակված է
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ
լսելու աւագների խորհրդի զեկուցումը՝ անդամների եւ հիւրերի մէջ տեղի ունեցած անախորժ դէպքի մասին, որ պատահել է այս տարվայ դեկտեմբերի 1-ին։
(19 եւ 26) 1—2

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ հոգաբարձութիւնը յայտնում է ի գիտութիւն ցանկացողների եւ գրավաճառների, թէ որոշել է շատ ձեռնտու պայմաններով եւ կանխիկ դրամով վաճառել Թիֆլիսի նախկին հրատարակչական ընկերութիւնից յիշեալ դպրոցին ժառանգութիւն մնացած նոյն ընկերութեան հրատարակած բոլոր գրքերը, ամբողջութեամբ կամ մաս առ մաս։ Մանրամասն պայմանների հետ ծանօթանալ ցանկացողներ կարող են դիմել Երեւան՝ հետեւեալ հասցէով.
Попечительству Эриванской Армянской Духовной Семинаріи 1—4

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ յայտնում է ի գիտութիւն ընդհանուրի, որ քաղաքային դումայի ձայնաւորների առաջիկայ ընտրութեան նախապատրաստական ցուցակներում կը մտցնվեն այն ընտրողների անունները միայն, որոնց անշարժ կալուածքների վրա գնահատական տուրքի պակասիկ չի լինի մինչեւ 1901 թւի յուլիսի 1-ը։ Ցայտնելով այս մասին, քաղաքային վարչութիւնը խնդրում է պ.պ. անատէրերին հոգս տանել ժամանակին մտցնելու այդ պակասիկները։ 2—3

ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ

Գրախանութում վաճառվում են հետեւեալ գրքերը
«Մխիթար կամ Մխիթարեան յոբելեան 2 ր.
«Գեղունի», բ. տետրակ, պատկերազարդ 35 կ.
«Առձեռն բառարան» հայերէն լեզուի, բ. տպագրութիւն, կազմած, 4 ր. 50 կ.
«Մատենագրութիւն հայկական թարգմանութեանց նախնեաց, Զարբհանալեանի 2 ր.
«Կենդանական կամ բուժական մագնէտիզմ, թարգմ. Փ. 15 կ.։
«Կոմս Մոնթէ-Քրիսթօ» Ա. Դիւմայի, 6 հատոր, թարգմ. Տ. Տէտէյեանի 12 ր.
«Փիլիսոփային աշակերտը», վէպ. Պօլ-Բուրժէի, թարգմ. Օ. Ս. 70 կ.
«Առողջապահութիւն անային, դօկտոր Տաղաւարեանի 2 ր. 50 կ.
«Գաղտնիք Փարիզու» 4 հատոր 10 ր.
Դիմել՝ Тифлисъ. Книжный магазинъ Гуттенбергъ», Г. Галустяну, Лорисъ.-Меликовская, № 11. 3—3

ԲՈՒԺԱՐԱՆԵՆԵԱԿ
ԴՕԿՏՕՐ Վ. ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ
Նորագոյն ապարատներով եւ էլեկտրական մեքենաներով. մասնաւորապէս
ԲԳԻ, ՔԹԻ, ԱԿԱՆՋԻ ԵՒ ԿՐԾՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ
Сергіевская ул., д. 12.

Լոյս տեսան
Մ ՉՄՇԿԵԱՆԻ
1902 Թ. ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ
«Մոցի», Սեղանի», «Պատի» եւ «Армянскій Календарь»
Աւելի շքեղացրած եւ հարստացրած
«ՊԱՏԻՆԸ» 40 ԿՈՊ.
Միւսները սովորական գներով
Հասցէն՝ Թիֆլիս, Մակար Չմշկեան
(Ե. Հ.) 15—15

Պետերբուրգի բժշկական վարչութեան թոյլտւութեամբ։ Մեծ սրվակը 5 րուբլի, փոքրը—3 ր. եւ 1 ր. 50 կ.։

ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ
մազերը բուսցնելու եւ սերտցնելու համար, ոչնչացնում է թեփը։ Դուրս է եկել նաեւ բոլորովին նոր միջոց
ՑՕՒՒ ԿԱԹԸ
երեսին քնքշութիւն եւ սպիտակութիւն տալու համար, ոչնչացնում է արեւի պատճառած սեւութիւնը, մազերը, տալիս է կաշուին քնքշութիւն եւ սպիտակութիւն։ Այդ գները չափաւոր են. մեծ սրուակը, սրվակի մէջ, 2 րուբլի, փոքրը—1 ր. 50 կ. Ծախվում են բոլոր պարֆիւմերական եւ դեղավաճառական խանութներում։ Գլխաւոր պահեստը գտնվում է Պետերբուրգում, Պուշկինսկայա փողոց տ. № 15, բնակարան № 12. պահեստի բաժանմունքները գտնվում են. Թիֆլիսում կովկասեան գեղատան ապրանքների վաճառման ընկերութեան խանութում՝ Երեւանեան հրապարակ եւ նրա բաժանմունքում, Միքայէլեան փողոց եւ Բաթումում. նաեւ Միքայէլեան կամուրջի վրա, Պապօվի եւ Արխանգելովի դեղատներում։ Օտարաքաղաքացիների պատուէրները կատարվում են անմիջապէս՝ պոստով։ 15—100

ՈՍԿԵԳՈՅՆ ԵՒ ԱՆՈՒՇԱՀՈՏ
ՄԵՂՐ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ ՄԵՂՈՒԱՆՈՑԻՑ
Ծախվում է Լերմօնտօվսկայա փողոցում, Տէր-Միքայէլեանի № 3 տանը, Արտա-Արաղասարձ հրապարակի մօտ, մուտքը գաւթից. բակկարնալ ձախակողմեան վերնայարկը։
Մեղրի պուտը—9 րուբլի, ֆունտը—25 կոպէկ։
Առաւօտ. ժամը 8-ից մինչեւ 11-ը,
Երեկոյ. ժամը 4—ից մինչեւ 7-ը։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱՅՈՒ

I եւ II հատոր 497 եւ 317 էջերից, աշխատ. Յար. Թ. Տէր-Յովհաննեանցի
Վաճառվում են երկու հատորը միասին։
Գինն է ճանապարհածախսով 2 ր. կամ 5 Ֆր.
Դիմել՝ Tigran T. Abgariantz, Gulfa-Ispahan, (Perse). 2—4

ԵՐԿՐԱՉԱՓ-ԻՆԺԵՆԵՐ
Ս. ԲԱՀԱԹՐԵԱՆ
Ընդունում է երկրաչափական եւ հարթաչափական (нивелировочныя) եւ այլ տեսակ գեոդեզիական աշխատութիւններ՝ ջուր մատակարարելու, կանալիզացիայի, առոգման, ճանապարհներ ցանկացնելու, անտառների բարեկարգութեան, լեռնային գործի, ճանապարհների եւ փողոցների շինութեան եւ կանոնաւորութեան, քաղաքային եւ այլ անշարժ կալուածքների կարգաւորութեան յատակագծի վրա գնահատական (оцѣночный сборъ) տուրքի համար, քաղաքային եւ այլ հողերի որոշումը, քաղաքային յատակագծի հաստատելը օրէնսդրական կարգով եւ այլն։
ԲԱԳՈՒ, «Դվօրցօվայա Նօմէրներ» հիւրանոց. կամ Թիֆլիս՝ Ավճալեան փողոց, Տահրունդագլյանի տուն, № 59, բակում։ 44—100

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Լեւոն Կարապետեան

Դարմանում է ատամներ, շինում է պլօմբներ, ոսկէ պսակներ արմատների վրա նստացնելու եւ կեղծ ատամներ ոսկէ եւ կաուչուկէ պլատինկաների վրա։
Ընդունում է հիւանդներ ժամը 9-ից առաւօտեան մինչեւ ժամը 7 երեկոյեան։
Սօլօլակսկայա փողոցի վրա, տուն Միրզոեվի № 6. 29—30

Լոյս տեսան եւ վաճառվում են
ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՓԻՆԵԱՆԻ
1902 Թ.

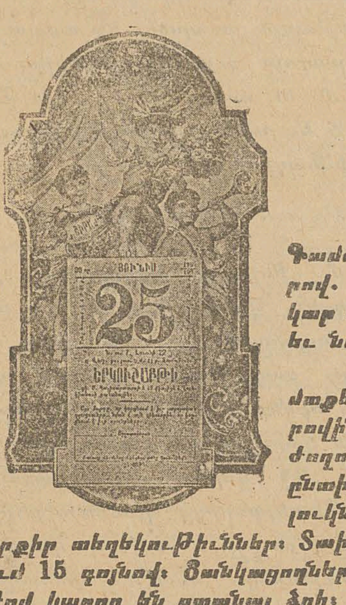

ՊԱՏԻ եւ ԾՈՑԻ (Շիրակ)
ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ
Ծոցի օրացոյցը զարդարված է Գ. եպ. Սրուանձտեանի Գաճառ-Բաժիրպայի, Գ. Արծրունու եւ Գ. Զանշեանի պատկերներով. ունի բոլորովին նոր հետաքրքրական յաւելուած ամենաօգտակար տեղեկութիւններով, ընդարձակ բժշկարան, հարուստ երազահան եւ նոր, զուարճալի վիճակահան։
Պատի օրացոյցի մէջ կան բարոյական խրատներ եւ ընտիր մտքեր, հայոց եւ եկեղեցական պատմութիւնից հատուածներ, բոլորովին նոր, ծիծաղաշարժ առակներ (մեծ մասամբ անտիպ), այլ եւ ժողովրդական առածներ, ժողովրդական երգեր, գիւղական լէլէներ ընտիր բանաստեղծութիւններ, զուարճալի հանելուկներ, շուտասելուկներ, բժշկական, արհեստագիտական եւ այլ օգտակար եւ հետաքրքիր տեղեկութիւններ։ Տախտակը շքեղ եւ ճոշակով պատրաստված է յայտնի լիտօգրաֆիաում 15 գոյնով։ Ցանկացողները մանրամասն բովանդակութիւնը տպագրված առանձին թերթով կարող են ստանալ ձրի։
Գները ամեն տեղ ծոցինը—20 կ., պատինը—50 կ., գումարով գնողներին լինում է զիջում։ Դիմել՝ Александрополь. Карапету Апиняцъ կամ Alexandrople, Karapet Apinian (Caucase)։ Ցանկացողները թող շտապեն, որ իր ժամանակին ստանան պատուէրները ճշդութեամբ կատարել։
(Ե. Հ.) 16—16

Правленіе фабр.-Торг. Т-ва
Р. Кёлеръ и К°
считаетъ необходимымъ напомнить о существованіи въ продажѣ массы поддѣлокъ формы флаконовъ и всей наружной обдѣлки его, т. наз. „Кёлерской" уксусной эссенціи. Въ послѣднее время даже усиленно скупаются за дорогую цѣну у старьевщиковъ бывшіе въ употребленіи флаконы, на стеклѣ которыхъ вылито названіе фирмы Т-ва.
Правленіе проситъ имѣть въ виду, что всѣ фабрикаты Т-ва носятъ на своемъ этикетѣ утвержденное Департаментомъ Торговли и Мануфактуръ клеймо, рисунокъ котораго при семъ помѣщается и которое пока составляетъ единственное ручательство за подлинность товара.